

BIOGRAFIE ZPRAVODAJSKÉHO DŮSTOJNÍKA A VOJENSKÉHO DIPLOMATA ALOISE ČÁSLAVKY

ROMAN ŠTÉR

Den před tím, než nacisté 15. března 1939 obsadili zbytek Československa, odletá z ruzyňského letiště za pomoci britské zpravodajské služby MI6 skupina jedenácti čs. důstojníků z bývalého 2. zpravodajského oddělení hlavního štábu Ministerstva národní obrany v čele s Františkem Moravcem. Vezou s sebou velmi vzácný náklad: nejdůležitější část léty pracně budovaného zpravodajského materiálu, včetně zpráv od legendárního agenta A 54 Paula Thümmela. Náš nejcennější zpravodajský materiál se tak nedostal do rukou Němců a velmi pomohl nejen britské zpravodajské službě. Brzy si naši zpravodajci uvědomili, že svou činnost na území Protektorátu Čechy a Morava nemohou plně rozvinout, protože tu zůstaly jejich manželky a děti, kterým hrozilo zatčení ze strany nacistických bezpečnostních orgánů. Velký podíl na tom, že se podařilo rodiny Moravcových zpravodajců dostat do bezpečí za protektorátní hranici, má plukovník Alois Čáslavka (1899–1963), jehož biografii zpracovala Klára Staňková, která od roku 2019 působí jako interní doktorandka na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Čáslavka byl rodákem z České Skalice, kde navštěvoval obecnou a později měšťanskou školu. Tu ale vzhledem k nepříznivým ekonomickým poměrům rodiny bohužel nedokončil. V červenci 1914 nastoupil jako dělník v textilní továrně Ladislava Bartoně, kde pracoval až do roku 1917, kdy narukoval do rakousko-uherské armády. Zařadili jej k 129. dělostřeleckému pluku. V řadách této jednotky bojoval od srpna 1917 na ruské frontě. Poté jeho pluk přesunuli do Itálie, kde byl Čáslavka dne 12. března 1918 vážně zraněn. Když Velká válka skončila, zůstává Čáslavka nadále v armádě. V roce 1920 začal studovat na prestižní Vojenské akademii v Hranicích. Krátce po slavnostním vyřazení jej v hodnosti poručíka dělostřelctva odeslali do Olomouce, kde absolvoval Aplikační školu dělostřeleckého učiliště. Následně jej přemístili k 112. dělostřeleckému pluku v Mukačevu na Podkarpatské Rusi, kde sloužil až do roku 1935. Právě v Mukačevu se Čáslavka seznámil s myšlenkami marxismu-leninismu, a to prostřednictvím funkcionáře KSČ, u něhož bydlel. Jako příslušník čs. branné moci nemohl do KSČ vstoupit, ale jako jeden z mála důstojníků s myšlenkami této strany v období první re-

publiky sympatizoval. Jeho levicové postoje se staly důvodem, proč po karierním žebříčku stoupal velmi pozvolna, a to přesto, že byl nadřizenými kladně hodnocen. V prosinci 1935 Čáslavku na vlastní žádost přemístili k 106. dělostřeleckému pluku v Brně. O přemístění zažádal sám, neboť jeho rodině prý nevyhovovala zaostalost Podkarpatské Rusi. V roce 1936 se stal referentem 2. (zpravodajského) oddělení Hlavního štábu v Praze. Pracoval v defenzivní sekci obranného zpravodajství P-2 pod vedením majora Josefa Bartíka. Tato sekce se zaměřovala na boj proti nepřátelské špionážní činnosti. Alois Čáslavka zde vykonával zpravodajskou činnost zaměřenou proti Německu a Rakousku. Spolu se štábním kapitánem Václavem Cignou měl na starost evidenci a vyhodnocování získaných informací. Po vyhlášení mobilizace dne 23. září 1938 byla v budově Hlavního štábu zřízena tajná ústředna pro odposlouchávání určitých telefonních linek vlastních i cizích zastupitelských orgánů. Po Karlu Palečkovi ji řídil Alois Čáslavka, ale jen od počátku ledna 1939 do obsazení Československa nacisty. Krátce po té se svými kolegy Františkem Fárkem a Antonínem Longou zakládá odbojovou organizaci Tři konšelé. Hlavní aktér recenzované publikace měl v rámci této odbojové organizace na starost zejména evidenci technického materiálu, kontakt s cizími legacemi v Praze či průzkum pohraničních přechodů. Protože Čáslavkovi hrozilo zatčení Gestapem, opouští ilegálně se svou rodinou Protektorát. Již v červenci 1939 přijel Alois Čáslavka do Londýna, kde se připojil k Moravcově skupině. Po vzniku naší exilové vlády se zabýval především šifrováním a dešifrováním přijatých a odeslaných zpráv. Za věrné služby jej František Moravec navrhl na povýšení do hodnosti majora dělostřelectva. Od června do srpna roku 1941 byl odeslán do Švédska, kde měl úkol zajistit spojení s domovem a vyzvědět termín německého útoku na SSSR. Znovu ve Švédsku působil od roku 1944 a to jako čs. zpravodajský důstojník u švédské vlády. Jeho činnost byla velmi záslužná. Podarilo se mu obnovit přerušené spojení s domovem a předávat informace o poměrech v Protektorátu do Londýna. Také zajišťoval zběhy z nacistické armády a organizoval jejich následné odeslání k našim vojenským formacím. Řešil problémy spojené s Čechoslováky umístěnými na švédském území v zajateckých táborech spojenců. Pomáhal našim občanům zachráněným z německých koncentračních táborů vrátit se domů nebo vycestovat do jiné země, např. USA. Od srpna 1945 ve Švédsku zastával funkci vojenského atašé, a to až do května 1946, kdy byl tento úřad zrušen. Po návratu do Prahy se stal přednostou zahraniční skupiny druhého oddělení Hlavního štábu. V roce 1947 vstoupil do KSČ. Po únoru 1948 vykonával funkci styčného důstojníka u Ministerstva zahraničních věcí. Počátkem prosince téhož roku byla jeho funkce zrušena. Proto Čáslavku k 15. lednu 1949 přemístili ke 101. dělostřeleckému pluku v Lounech, kde vykonával funkci zástupce velitele. Od konce září téhož roku následně sloužil jako velitel dělostřeleckého pluku 110 v Trenčíně, kde byl neustále sledován StB. V závěru srpna 1950 byl zproštěn činné

vojenské služby a 1. říjnu 1950 přeložen do výslužby. Stalo se tak pravděpodobně proto, že za války působil ve skupině plukovníka Františka Moravce a navíc se setkával s lidmi, které KSČ považovala za nespolehlivé. V říjnu 1950 začal pracovat jako kulturně-propagační referent Státních lázní v Trenčianských Teplicích. Zde se podílel na zvýšení kulturní úrovně festivalu komorní hudby Hudobné leto, který se Trenčianských Teplicích koná dodnes. Také se angažoval v mnoha organizacích, např. v Sokole a Revolučním odborovém hnutí.

Až na dva stručné medailonky, jednu případovou studii a jednu kapitolu v publikaci (viz Medvecký, Matej: *Na prahu studené vojny. Československé vojenské vyzvedné spravodajstvo v rokoch 1945–1946*. Bratislava 2020) nebyla dosud této významné osobě věnována taková pozornost, jakou by si bezesporu zasloužila. Vzhledem k absenci vhodné literatury je publikace založena na základě analýzy a syntézy pramenů dostupných v Archivu bezpečnostních složek, Vojenském historickém archivu a v dalších institucích. Staňkové se rovněž podařilo dohledat Čáslavkovy potomky, kteří měli v držení řadu dokumentů, včetně rozsáhlé fotodokumentace.

Při zpracování monografie Staňková vycházela ze své magisterské diplomové práce, kterou úspěšně obhájila v roce 2015 na Palackého univerzitě v Olomouci. Magisterská práce byla oceněna v říjnu 2015 cenou Edvarda Beneše 1. stupně v kategorii historie 20. století. Kniha je rozdělena do několika kapitol, přičemž těžiště publikace tkví v popisu Čáslavkovy činnosti v letech 1920–1950. V závěru práce nacházíme poměrně podrobný rozbor pramenů a literatury. Kniha je doplněna bohatou obrazovou dokumentací, která prezentuje převážně fotografie z osobního archivu Aloise Čáslavky.

Součástí publikace je jmenný a místní rejstřík. Nechybí ani přílohy v podobě seznamu důstojnických hodností a výboru z Čáslavkových vyznamenání. Bohužel zde autorka většinou neuvádí jejich přesné názvy například: Pamětní medaili československé armády v zahraničí se štítkem Anglie uvádí jako: Vojenskou pamětní medaili „Anglie“. V závorce je pak u každého vyznamenání uveden rok. Není však zcela jisté, zda má odkazovat na rok vzniku dekorace nebo na rok jejího udělení. V případě Československého válečného kříže 1939 a Československé medaile za zásluhy I. stupně se zcela jistě nejedná o roky vzniku (autorka uvádí rok 1939). Československé válečné kříže byly poprvé uděleny v říjnu 1940 na letišti v Duxfordu a druhá dekorace spatřila světlo světa až v roce 1943. Jedná však o pouhé detaily, které nijak nesnižují význam autorčiny práce.

Publikace představuje vůbec první komplexní zpracování životních osudů významného zpravodajského důstojníka a diplomata. Autorce podařilo nejen zrekonstruovat Čáslavkovy neobyčejné životní osudy, ale prostřednictvím jeho osoby přiblížit čtenářům činnost zpravodajských důstojníků, a to jak v Československu, tak v exilu za druhé světové války. Zároveň se Staňkové výborně

podařilo zasadit Čáslavkovy osudy do kontextu doby. Díky tomu je publikace vhodná nejen pro odborníky, ale také pro zájemce o dějiny dvacátého století z řad široké veřejnosti.

Staňková, Klára: Hi! Plukovník Alois Čáslavka. Zpravodajský důstojník a vojenský diplomat, Univerzita Palackého. Olomouc 2020, 96 s.